

Един съмнителен закон в България

В България правителството на Българската социалистическа партия (БСП) и ДПС (партията на българските турци), толерирано от дясноекстремистката партия „Атака“, още в първите дни след конституирането на новото Народно събрание взе решения, които диаметрално противоречат на правните норми, действащи в Германия.

В рамките на една седмица парламентарното мнозинство прие внесен от правителството законопроект за промяна на закона на ДАНС, т.е. българската тайна служба, с драматични последици, който веднага бе обнародван в Държавен вестник. Наред с всичко останало, на ДАНС се възлагат правомощия, които до този момент са били от компетентията на полицията и органите на сигурността.

Това е едно крайно спорно положение от гледна точка на германското право, както става ясно от един поглед върху правната уредба в Германия:

В Германия важи изискването за разделение между полиция и тайни служби, което наистина не произлиза

директно то чл. 73 (10) и 87 (1), стр. 2 на Основния закон (Конституцията), но чрез писмо на военните губернатори на западногерманските окупационни зони до Парламентарния съвет (натоварен с изработването на нова германска конституция) от 14 април 1949 г. е уточнено, че бъдещите германски тайни служби не бива да имат никакви полицейски правомощия. Това така наречено „полицейско писмо“ се смята за отправен момент на разделението между тайни служби и полиция.

Германският федерален конституционен съд от своя страна няколкократно потвърждава това разделение, за последен път в свое решение от 24 април 2013 г., когато обявява създаването на антитерористична база данни като съвместен източник на информация за различните органи на сигурността с цел борба срещу международния тероризъм за по принцип съвместима с Конституцията, още повече че тази база данни по същество е ограничена до използването на данните за оперативна дейност в спешни, изключителни случаи. Същевременно обаче съдът изисква законодателното оформяне на тази база данни по начин, че да се

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРАВНА ПРОГРАМА ЗА ЮИ
ЕВРОПА**

ТОРСТЕН ГАЙСЛЕР
РЪКОВОДИТЕЛ

септември 2013

www.kas.de/rspsoe

www.kas.de

предотвратят злоупотреби с нея.

Като основно трябва да се приеме второто положение на това решение, а именно: „Разпоредби, правещи възможна обмяната на информация между органите на полицията и тайните служби, според Конституцията подлежат на повишени конституционни изисквания по отношение на конституционно-правното информационно самоопределение. От основните информационни права произтича и правилото за информационно разделение, което позволява този обмен единствено в изключителни случаи.“

При обосновката на това решение Федералният конституционен съд се позовава на обстоятелството, че тайните служби и полицейските институции имат ясно разграничени задачи.

Конкретно относно задачите на тайните служби се казва:

„Тайните служби имат за задача да извършват разузнавателна дейност в преддверието на потенциални заплахи (...) Те са длъжни да наблюдават многобройни събития с оглед потенциалната опасност, която биха могли да представляват. В съответствие с тези задачи, свързани с преддверието на заплахи, тайните служби имат обширни прерогативи за събиране на информация (...), включващи методи и инструменти за тайно набавяне на информация, отличаващи се с относително нисък праг на

интервенция. Освен това тайните служби събират информация по принцип тайно. Принципът за откритост на събирането на информация за тях не важи и те са освободени до голяма степен от прозрачност и задължението на оповестяване по отношение на засегнатото лице. Съответно ограничени са възможностите за индивидуална правна защита. Отчасти те дори са изцяло заместени от политически контрол. Противоположно на големия обхват на правата за събиране на информация, целевата насоченост на разузнаването е ограничена (...) тя се ограничава основно върху наблюдаването и предаването на съответната информация на политическите органи за фундаментални заплахи, които могат като цяло да дестабилизират обществото, за да може да бъде направена политическа оценка на сигурността. Целта в случая не е оперативното предотвратяване на опасности, а политическата информация (...) Съответно разузнавателната дейност на службите за защита на Конституцията (контраразузнаване) не цели непосредствена превенция и предотвратяване на конкретни престъпления или подготовката на съответни оперативни мерки.

Задачата на службите и тук се ограничава до задължението да се докладва пред политически държавни органи, респ. пред обществото. Тази ограничаваща се до политическо предварително разузнаване дейност на

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРАВНА ПРОГРАМА ЗА ЮИ
ЕВРОПА**

ТОРСТЕН ГАЙСЛЕР
РЪКОВОДИТЕЛ

септември 2013

www.kas.de/rspsoe

www.kas.de

тайните служби се изразява и в техните ограничени правомощия: те нямат полицейски правомощия и също така нямат право при изпълнение на служебните си задължения да се обръщат за помощ към полицията във връзка с мерки, за които самите те не притежават нужните правомощия.”

От друга страна относно задълженията и правомощията на полицията и службите за сигурност текстът гласи следното:

„Тяхна задача е превенцията, предотвратяването и преследването на престъпления, както и неутрализирането на други опасности за обществената сигурност и ред. Характерна за дейността на полицията е оперативна отговорност и в особена степен правото по отношение на отделни лица при необходимост да се използва и принуда. Независимо от някои особени задачи и на тези институции в преддверието на заплахи, те имат права по отношение на отделни лица по принцип само при конкретен повод (...) Предпоставка за това във всеки случай е да има ясни индикации за съществуваща опасност или подозрение за извършване на престъпно деяние. Тъй като в случая те могат да подготвят и оправдаят намеса в личните дела, вкл. ограничаване личната свобода на индивида, (тези правомощия) са законодателно по-тясно и по-точно дефинирани от тези на тайните служби и по много начини разграничени една от друга. Съответно полицията по принцип действа открито

(...) Наистина задачите на полицията включват до голяма степен и разследване, което по отношение на засегнатото лице в началния си стадий се извършва под прикритие, но прикритите фази в този случай са само отделни моменти по отношение на цялостното разследване, така че в крайна сметка това да не засяга принципната прозрачност на полицейската дейност. Събраните по този начин сведения, включително повдигането на обвинение и разпореждането за полицейско дознание, се съобщават публично и на засегнатото лице се дава възможността да вземе отношение.

Доколкото е възможно, разследванията също се извършват открито. При наказателни дела това се вижда примерно от многобройните възможности на обвиняемия да бъде изслушан, да получи достъп до събраните материали и от правата му на защита, от откритите претърсвания на жилища и пр. (вж. § 106 от НПК), от разпоредбите при използване на запазени телекомуникационни данни, както и от принципно публичното и устно обвинение и наказателен процес. Използването на прикрити следователи (§ 110 и пр. от НПК), както и тайно събиране на сведения посредством технически средства в това отношение са разрешени само по изключение и при определени условия. Съответно полицията и в областта на неутрализирането на опасности подлежи на принципа на откритото събиране на информация.”

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРАВНА ПРОГРАМА ЗА ЮИ
ЕВРОПА**

ТОРСТЕН ГАЙСЛЕР
РЪКОВОДИТЕЛ

септември 2013

www.kas.de/rspsoe

www.kas.de

Обобщено Федералният конституционен съд заключава:

„Правният ред по този начин прави разлика между принципно открито работещата полиция, чиято дейност е оперативна и почива на подробна правова основа, от една страна, и по принцип работещите прикрито тайни служби, чиято дейност се ограничава върху наблюдение и разузнаване с оглед политическа информация, като така могат да се опират на по-малко диференцирани правни принципи, от друга страна. Не се предвижда тайна полиция“

Приетият от българския парламент закон за изменение на закона за ДАНС дава повод за загриженост в няколко направления, тъй като не отговаря на споменатите принципи.

Така например е крайно притеснително, че тайната служба ще получи правомощия да извършва разследвания според разпоредбите на българския Наказателно-процесуален кодекс. За отбелязване в случая е, че в закона не се изброяват престъпленията, при които тайната служба може да извършва разследвания, а просто се казва, че ДАНС има за задача да разследва всички престъпления, които попадат под нейната „функционална компетенция“, т.е. всички действия, които бъдат категоризирани като „опасни за националната сигурност“. Това определение е толкова

размито, че службата не би имала проблеми да води разследвания навсякъде, където смята за подходящо.

Същевременно службата получава правомощия по отношение на наказателния процес, които до сега са били приоритет на полицията, така например тя има правото да задържа и претърсва лица.

Чрез този закон освен това се разформира придадената към МВР Главна дирекция за борба с организираната престъпност (ГДБОП), въпреки че през изминалите години тя регистрира значителни успехи както в национален план, така и в рамките на международното сътрудничество. Нейните правомощия преминават върху ДАНС, като трансформирането се извършва в момента. Досегашните служители на ГДБОП могат да кандидатстват за работа в МВР, но и в тайните служби.

За отбелязване е, че специализираната парламентарната комисия за контрол на тайните служби, чиито председател до скоро беше задължително депутат, непринадлежащ към най-голямата парламентарна група, наскоро бе разформирана и на нейно място бе създадена комисия, която да контролира всички „специални служби“. Депутати от опозицията се опасяват, че по този начин ще се предотврати ефикасен контрол.

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРАВНА ПРОГРАМА ЗА ЮИ
ЕВРОПА**

ТОРСТЕН ГАЙСЛЕР
РЪКОВОДИТЕЛ

септември 2013

www.kas.de/rspsoe

www.kas.de

Освен това в особена степен разбуни духовете изборът на Делян Пеевски за председател на ДАНС на 14 юни 2013 с 116 гласа на БСП и ДПС.

Този медиен магнат през последните години беше замесен в различни скандали. След като в резултат на този избор в България избухнаха демонстрации в София и имаше протести от чужбина, парламентът отмени неговия избор.

Заклучение:

Българският парламент би трябвало да промени колкото е възможно по-бързо закона за ДАНС, като се обърне внимание на характерното за правовата държава ясно разделение между тайни служби и органи на полицията и сигурността. Освен това е необходимо да се създадат механизми за ефективен контрол на тайните служби от страна на парламента.

Същевременно правителството трябва да покаже воля за ефикасна борба с организираната престъпност. Едно от условията на създадения от ЕС в края на 2006 механизъм за сътрудничество и проверка на напредъка на страната е прилагането на стратегия за борба с организираната престъпност. Разпускането на институция, която в това отношение е показала успехи, и прехвърлянето на нейните правомощия върху една тайна служба, фактически неподлежаща на обществен контрол, дава повод за съмнения в това отношение.